

Ռուզաննա ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ
Երևանի պետական համալսարան

**ԷՌՆԵՍՏՈ ՍԱՔԱՏՈՅԻ «ԹՈՒՆԵԼԸ» ՎԵՊԻ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԼԱՏԻՆԱՄԵՐԻԿՅԱՆ
ԷՔՋԻՍՏԵՆՑԻԱԼԻԶՄԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ**

Հոդվածում դիտարկվում են Էռնեստո Սաբատոյի «Թունելը» վեպի առանձնահատկությունները լատինամերիկյան էքզիստենցիալիզմի շրջանակներում: Էռնեստո Սաբատոն արգենտինացի գրող է, նկարիչ և ֆիզիկոս: Էռնեստո Սաբատոն նվաճել է իսպանալեզու գրականության ամենաբարձր մրցանակներից մի քանիսը և մեծ հեղինակություն վայելել Լատինական Ամերիկայի գրական աշխարհում: Սաբատոյի ստեղծագործական գործունեությունը ներառում է երեք վեպ՝ «Թունելը», «Հերոսների և շիրիմների մասին» (1961) և «Բնաջնջողը» (1974): «Թունելը» հոգեբանական վեպ է նկարիչ Խուան Պաբլո Կաստելի և կնոջ նկատմամբ նրա ունեցած մտասնեղծության մասին: Ստեղծագործության վերնագիրը խորհրդանշում է Կաստելի հուզական և ֆիզիկական մեկուսացումը հասարակությունից, որն առավել ակնհայտ է դառնում, երբ Կաստելը շարունակում է բանտախցից պատմել որոշ դեպքերի մասին, որոնք ստիպում են վերջինիս սպանել այն միակ մարդուն, որն ունակ էր հասկանալու իրեն:

Բանալի բառեր. էքզիստենցիալիզմ, իսպանալեզու գրականություն, հեղինակավոր մրցանակ, ստեղծագործական գործունեություն, հոգեբանական վեպ, մտասնեղծություն, խորհրդանշել, հուզական և ֆիզիկական մեկուսացում

«... այնուամենայնիվ, գոյություն ուներ
միայն մեկ թունել՝
մուտք և միայնակ. այն, որ իմն էր»:
Էռնեստո Սաբատո

Արգենտինացի վիպասան և էսսեիստ Էռնեստո Սաբատոն լատինամերիկյան գրականության տիտաններից է: Սաբատոյին՝ որպես էքզիստենցիալիստ գրողի, գրական առաջին լուրջ հաջողություն է բերել 1945 թվականին լույս տեսած «Ինչ-որ մեկը և տիեզերքը» էսսեն, որտեղ Սաբատոն արժարժում է փիլիսոփայական և սոցիալական թեմաներ, ինչպես նաև գիտության հանդեպ ունեցած էքզիստենցիալիստների այն թերահավատությունը, թե գիտությունը չի կարող մխիթարություն դառնալ կասկածով և դառնությամբ լցված մարդու հուսահատության համար: Սաբատոյի «Թունելը» վեպի մասին խոսելիս նախ և առաջ պետք է անդրադառնալ XX դարի «լատինամերիկյան բումին», որը մեծ ազդեցու-

թյուն է թողել իսպանախոս գրողների՝ Կորտասարի, Բորխեսի, Կասարեսի, Սաբատոյի և այլ գրողների գրելաոճի վրա:

«Լատինամերիկյան բումը» սկսվում է 1960-ականների կեսերին շնորհիվ մի քանի կարևոր ստեղծագործությունների, որոնք լույս են տեսնում Լատինական Ամերիկայի որոշ երկրներում՝ համայն աշխարհի ուշադրությունը հրավիրելով իսպանալեզու գրականության վրա, քանի որ սա պատումի մի նոր, դեռևս չտեսնված մի ձև էր, որը հստակ պատկերում էր այդ երկրների սոցիալական իրականությունը: Կային նաև այլ նորամուծություններ, որոնք իր հետ բերեց «լատինամերիկյան բումը»՝ իրականության և ֆանտաստիկայի միախառնում, պատումի և լեզվի նորացում, քաղաքային և գյուղական թեմաների ընդարձակում, քանի որ գերիշխող էր կարծիքը, թե հենց մեծ քաղաքները կամ մեգապոլիսներն էին, որ կարող էին առաջադրել սոցիալական իրականության փաստեր: Այդպիսով՝ Բուենոս Այրեսը դարձավ Լատինական Ամերիկայի «լատինամերիկյան բումի» կենտրոնը:

«Իսկական արվեստի գործ ստեղծելու համար գրողը պետք է խորամուխ լինի այն խնդիրների մեջ, որոնք առաջադրում են տվյալ հասարակությունը և ժամանակաշրջանը», - գրում է Էռնեստո Սաբատոն /Kovadloff, 2001: 55/:

Գրողը խորասուզվում է դրամատիկ երկու հիմնախնդիրների մեջ. մի կողմից՝ արևմտյան քաղաքակրթության ճգնաժամը, մյուս կողմից՝ գրողի անձնական ողբերգությունը. «Այն, որ աշխարհը սարսափելի է, հավերժական ճշմարտություն է և ապացույցի կարիք չունի, բավական է հիշատակել այն դեպքը, երբ համակենտրոնացման ճամբարներից մեկում, երբ նախկին դաշնակառու սկսում է գանգատվել քաղցից, նրան ստիպում են առնետ ուտել, այն էլ՝ կենդանի» /Սաբատո, 2014: 9/:

Սաբատոյի էքզիստենցիալիստական, հոռետեսական հայացքների լավագույն արտահայտությունն է դառնում «Թունելը» վեպը, որտեղ գրողը պատմում է սիրո և մահվան մասին չափազանց տխուր մի պատմություն, նկարագրում ժամանակակից անհատի մեծությունը՝ վերահաստատելով իր այն համոզմունքը, որ գիտությունը չի կարող պատասխանել էքզիստենցիալիզմի առաջադրած հարցադրումներին և խնդիրներին:

Ինչպես նշում է հեղինակը, «Թունելը» մութ հոգու պատմություն է, որը լույս է փնտրում մոայլ թունելի՝ փակուղու վերջում: Գլխավոր հերոսը Խուան Պաբլո Կաստելն է, որի կյանքը դժբախտության համայնապատկեր է, որտեղ նկարագրվում է մարդը՝ իր ժամանակի հոգեվարքի մեջ, մարդը, որը տառապում է զգացմունքի և բանականության մշտական հակադրությունից: Կարճ ասած՝ «Թունելը» հոռետեսական վեպ է, որտեղ հեղինակը վեր է հանում մարդու անկարողությունը՝ կառավարելու իրեն շրջապատող աշխարհը:

Սաբատոն գրում է մարդկային ապրումների, զգացմունքների և զգացողությունների ամենամուգ, մռայլ կողմերի մասին՝ մենություն, հիասթափություն, հուսահատություն, անձկություն, որոնք առավել քան հատուկ են էքզիստենցիալիստ գրողներին: Այս մասին Սաբատոն գրում է. «Վեպում ես ընտրել եմ հոգեբանության թեման այն պատճառով, որ այն անձի կարևոր մասն է կազմում: Վեպի հերոսը դրամատիկ, փոփոխական խառվածքի տեր մարդ է, որն իր մեջ կրում է տվյալ ժամանակաշրջանի և տվյալ հասարակության խնդիրները: Մի կողմից Կաստելին ապրում է այն ճգնաժամը, ինչի մեջ գտնվում է արևմտյան քաղաքակրթությունը, մյուս կողմից՝ անձնական ողբերգություն է ապրում, որովհետև չի կարողանում ապրել բռնությամբ և խաբեությամբ լի միջավայրում» /Sarmiento, 1997: 19-20/:

Խուան Պարլո Կաստելը վեպի գլխավոր հերոսն է և պատումը վարողը: Ինքնամիտի և միայնակ, բոլոր կողմից չհասկացված 38-ամյա նկարիչ, որը հույս ունի սիրելի կնոջ մեջ գտնել հասկացված և սիրված լինելու իր երազանքն ու անհրաժեշտությունը, քանի որ Մարիան միակ էակն է աշխարհում, որն ունակ է հասկանալու և ընկալելու պատկերասրահում ցուցադրվող իր կտավը. «Բայց եղավ մեկը, ով հասկացավ ինձ. նա, որին ես սպանեցի» /Սաբատո, 2014: 14/: Իսկապես, Մարիան միակն է, ով կարողանում է հասկանալ, ըմբռնել այն խորհրդավոր ուղերձը, որն ամփոփում է Կաստելի խորհրդանշական կտավը: Կտավի աջ անկյունում պատկերված փոքրիկ պատուհանն այն հույսն է, որին հավատում է նկարիչը, որի կարիքը զգում է. չէ՞ որ այն իր սեփական փրկության միակ հույսն է. «Նկարի վերևի ձախ կողմում կարելի էր տեսնել հեռավոր և փոքրիկ մի տեսարան. ամայի լողափ և ծովին նայող մի կին. կինը հավանաբար սպասում էր աներևույթ և հենց նոր հեռացած մի սովերի. ըստ իս՝ անհանգիստ և անվերջանալի մենության մի տեսարան էր: Ոչ ոք ուշադրություն չդարձրեց նկարի այդ մասին. միայն թռուցիկ մի հայացք, ինչպես կնայեին արհեստական որևէ բանի՝ բացառությամբ մի հոգու. միայն այդ անձանոթ աղջիկը հասկացավ, որ դրա մեջ էր թաքնված ամենակարևորը: Ցուցահանդեսի բացման պաշտոնական արարողության օրն էր. անձանոթ մի աղջիկ երկար ժամանակ նայում էր նկարին՝ չնկատելով առաջամասում պատկերված և երեխայի խաղին հետևող մարմնեղ կնոջը, փոխարենը՝ սևեռուն հայացքով նայում էր նկարի վերևի ձախ մասին, և այդ ընթացքում նրան հետևելով՝ հասկացա, որ նա անջատվել էր ամբողջ աշխարհից. ո՛չ լսում, ո՛չ էլ տեսնում էր կտավի կողքով անցնող կամ կանգնող մարդկանց» /Սաբատո, 2014: 17/:

Հոգեբանական տեսանկյունից Կաստելը չափազանց խնդրահարույց, բարդ անձնավորություն է, երբեմն խելագարության հասնող և խելագարության հասցնող մի կերպար, որն ընթերցողին հարցադրումներ է անում գոյի մասին, չնայած Սաբատոյին լիովին էքզիստենցիալիստ համարել այնքան էլ ճիշտ չէ. «Հազարավոր տարիներ դատարկության

մեջ պատվող փոքրիկ երկրագնդի վրա լույս աշխարհ ենք գալիս տանջանքով, մեծանում ենք, պայքարում, հիվանդանում, տառապում, ստիպում տառապել մյուսներին, բղավում ենք, մեռնում, և միևնույն ժամանակ աշխարհ են գալիս նոր մարդիկ, որպեսզի կրկնեն այդ անիմաստ կատակերգությունը: Ես սկսեցի մտածել իմ ասած անիմաստ կատակերգության մասին. արդյոք մեր ամբողջ կյանքը լոկ հուսահատության անանուն ճիչերի շարք չէ՞ անտարբեր աստղերի անապատում: Արդյոք ինձ հաջողվե՞ց արտահայտել ամենակարևորը» /Սաբատո, 2014: 63/:

Վեպում հստակ երևում է, թե ինչպես է փոփոխվում կերպարի վարքագիծը: Սկզբում խոսքը մի նկարչի մասին է, որը խելագարության է հասնում հաղորդակցվել չկարողանալու անկարողությունից, նույնիսկ այն կնոջ հետ, ով կարողացել է հասկանալ իրեն. «Ես միշտ հակակրանք և նույնիսկ զզվանք եմ տածել մարդկանց և հատկապես մարդկային խմբավորումների նկատմամբ. ինչպե՞ս էի ատում ամառային լողափները, կային շրջապատից մեկուսացած որոշ տղամարդիկ և կանայք, որոնք հաճելի էին ինձ, ոմանք հիացրել են ինձ (ես նախանձ չեմ), ոմանց անկեղծ սիրել եմ, երեխաներն իմ մեջ քնքշություն և կարեկցանք էին արթնացնում (հատկապես, երբ գիտակցաբար ինքս ինձ ստիպում էի մոռանալ, որ տարիներ հետո նրանք նույնպես պիտի դառնային այն մեծերի նման, որոնց չեմ սիրում), այնուամենայնիվ, մարդիկ, որպես այդպիսին, միշտ էլ զզվելի են եղել ինձ համար: Չեմ թաքցնի, երբեմն մի ամբողջ օր չեմ կարողանում ուտել կամ մի ամբողջ շաբաթ ի վիճակի չեմ լինում աշխատել հենց մարդկային կեղծիքի պատճառով. պարզապես անհավատալի է, թե որքան ազահուություն, նախանձ, անպատկառություն, կոպտություն և ժլատություն կարող է լինել մարդու մեջ, որոնք կարող են արտացոլվել նրա դեմքին, քայլվածքում, հայացքում, և ուրեմն զարմանալի ոչինչ չկա, որ նրանց տեսնելուց հետո չեմ կարողանում ո՛չ ուտել, ո՛չ գրել, ոչ էլ նույնիսկ ապրել, չնայած պետք է խոստովանեմ, որ ամենևին չեմ հպարտանում բնավորությանս այդ գծով, այս ամենը խոսում է նաև իմ մեջ ապրող մեծամտության, ազահուության, ժլատության և կոպտության մասին, սակայն խոստացել եմ, որ ոչինչ չեմ թաքցնելու և պահում եմ խոստումս» /Սաբատո, 2014: 71/:

Վեպում կերպարի բնավորությունն է՛լ ավելի անտանելի է դառնում, երբ վերջինիս մեջ արթնանում է խանդը, որը դրսևորվում է ինչպես ֆիզիկական, այնպես էլ հոգեբանական հայեցակետում. «Քաղաքից հեռանալու անսպասելի լուրն իմ մեջ կասկած առաջացրեց, ինչպես միշտ, սկսեցի հիշել ինձ թեական թվացող մանրամասներ, որոնց նախկինում ուշադրություն չէի դարձրել: Այն օրը հեռախոսով նրա ձայնը մի տեսակ ուրիշ էր. ո՞վքեր էին այն մարդիկ, որ ներսուդուրս անելով՝ խանգարում էին նրան խոսել ինձ հետ, որն էլ իր հերթին ապացուցում էր, որ Մարիան ընդունակ էր ձևացնելու: Ինչու սպասուհին մի պահ վարանեց, երբ խնդրեցի հեռախոսը փոխանցել Իրիբարներին: Իմ մեջ հատկապես տպա-

վորվել էր այն, երբ ասաց. «Եթե ես փակում եմ դուռը, նշանակում է՝ ինձ չպետք է անհանգստացնեն»: Սկսեցի մտածել, որ Մարիան գաղտնիքներ ուներ» /Սաբատո, 2014: 75-76/:

Կերպարի վարքագծի և խառնվածքի փոփոխությունը հեղինակը բացատրում է հետևյալ կերպ. «Մարդկային էակները երբեք չեն կարող մետաֆիզիկական վիճակները ներկայացնել մաքուր գաղափարների տեսքով՝ այլ միայն մարմնավորելով դրանց, այդպիսով՝ մետաֆիզիկական գաղափարները վերածվում են հոգեբանական խնդիրների, մետաֆիզիկական մենությունը վերածվում է որևէ քաղաքում ապրող որևէ մարդու մեկուսացման, մետաֆիզիկական հուսահատությունը վերածվում է խանդի, իսկ վեպը կամ պատմվածքը, որն ուղղորդված է լուսաբանելու այդ խնդիրը, ի վերջո վերածվում է կրքի կամ հանցանքի մասին վեպի կամ պատմվածքի» /Sarmiento, 1997: 31/: Եվ ուրեմն՝ կարելի է ասել, որ Կասստելի մենությունը վերածվեց մեկուսացման, իսկ հուսահատությունը խանդ ծնեց. ահա թե ինչի մասին է վեպը: «Երբեք չեմ մոռանա արվեստանոցում միասին անցկացրած ակնթարթները, հատկապես Մարիայի անհասկանալի վարքը, որն ինձ ստիպում էր տանջվել մաքուր սիրո և սարսափելի ատելության անորոշության մեջ: Մի անգամ հանկարծակի մեջս կասկած ծագեց, որ այդ ամենը կեղծ էր, որովհետև երբեմն Մարիան իրեն ամաչկոտ դեռահասի պես էր պահում, երբեմն՝ հիասքանչ կնոջ. ահա հենց այդպիսի պահերին կասկածների մի իսկական տարափ թափվում էր գլխիս. ո՞վ, որտե՞ղ, ինչու՞, ե՞րբ: Այդպիսի պահերին մտածում էի, որ Մարիան իր հերթական խորամանկ և անգութ կատակերգություններից էր խաղում, իսկ ես նրա համար ընդամենը հիմար երեխա էի, որին խաբում են հորինված պատմություններով, որպեսզի նա ինչ-որ բան ուտի կամ քնի: Երբեմն սարսափելի ամաչում էի իմ այդ վիճակից. արագ հագնվում էի և դուրս վազում փողոց՝ օդ շնչելու կամ կասկածներս ցրելու համար, երբեմն՝ հակառակը, հարձակվում էի նրա վրա, ցավեցնելու աստիճան սեղմում ձեռքերը և ի նշան սիրո՝ ստիպում աչքերիս նայել: Եթե մի օր իմանամ, որ երբևէ խաբել ես ինձ, շան պես կսատկացնեմ,- ասում էի Մարիային՝ կատաղության նուպաներին» /Սաբատո, 2014: 106-107/:

«Թունելում» Կասստելի գիտակցության միջոցով Սաբատոն ապացուցում է, որ հույսը որպես այդպիսին, գոյություն չունի, և որ մարդկային գիտակցությունը երբեք չի կարող հասնել անվերապահ կամ բացարձակ սիրո. «Քանի՛- քանի՛ անգամ եմ անիծել ինքս ինձ, երբեմն իմ մյուս ես-ը կոչ էր անում արարել բարին, մինչդեռ մյուսը խեղդվում էր ստի, կեղծիքի և ցուցադրական բարեկրթության մեջ: Երբ իմ մի ես-ը վիրավորում էր որևէ մեկին, մյուսը խղճում էր նրան և մեղադրում ինձ իմ գործած մեղքերի համար, ևս մի բան, որ տանել չեմ կարողանում մահկանացուներիս մեջ, այն է՝ երբ մի կեսդ ձգտում է ցույց տալ քեզ աշխարհի գեղեց-

կությունը, մյուսն ի ցույց է դնում դրա տծնությունը և համոզում, որ լիարժեք երջանկություն գոյություն չունի» /Սաբատո, 2014: 129/:

Որպեսզի ողբերգությունն է՛լ առավել դրամատիկ և ազդեցիկ լինի, հեղինակը պատմությունը ներկայացնում է առաջին դեմքով: Վեպի գլխավոր հերոսը՝ Կաստելը, պատմում է իր կյանքի պատմությունը բանտից, իրեն հասկացող միակ կնոջը սպանելուց հետո. «Բավական է ասել, որ ես Խուան Պարլո Կաստելն եմ, այն նկարիչը, որ սպանեց Մարիա Իրիբարնեին... Միայն մի մարդ կար, որ հասկանում էր իմ նկարները, որոնք ժամանակի ընթացքում կապացուցեն, թե որքան իմաստազուրկ են եղել բոլորի տեսակետները, իսկ իմ դժոխքի պատերն օր օրի ավելի անթափանց կդառնան բոլորի համար» /Սաբատո, 2014: 234/:

Վեպի կառուցվածքը պարզ է. Կաստելի պատումի շնորհիվ ընթերցողը կարող է հասկանալ, որ հերոսը մոլորվել է հուսահատության, հիասթափության լաբիրինթոսում. «Մինչև Մարիայի նամակը ստանալը ես նման էի աննպատակ թափառաշրջիկի, չգիտեի՝ ուր գնալ, շատ մեծ դժվարությամբ էի կարողանում նշմարել մարդկանց և առարկաների ուրվագծերը, անդունդների և փորձանքների աղոտ ուրվագծերը, սակայն Մարիայի նամակը ստանալուց հետո ամեն ինչ կարծես լուսավորվեց նոր դուրս եկած արևի շողով, արև, որը, սակայն, սև էր, գիշերային, չգիտեմ էլ նույնիսկ՝ արդյոք կարելի՞ է նման ձևով արտահայտվել. չէ՞ որ ես գրող չեմ, և նույնիսկ վստահ էլ չեմ՝ արդյոք ճի՞շտ է բնորոշումը, բայց չեմ պատրաստվում հրաժարվել արևի՝ «գիշերային» մակդիրի գործածությունից, քանի որ հենց այս բառն է, որ ոչ կատարյալ մեր լեզվում ճշգրիտ համապատասխանում է Մարիային» /Սաբատո, 2014: 93-94/:

Կաստելն ամբողջ դրամատիզմով կարողանում է ցույց տալ, որ իսկապես տառապում է, առանց Կաստելի պատմելու, ընթերցողը չի հասկանա ո՛չ նրա զգացմունքների խորությունը, ո՛չ մտքի ողբերգականությունը. «Ներքևում հոսող պղտոր ջուրը շարունակ գայթակղում էր ինձ. տառապե՛լ, ինչու՞, ինքնասպանությունը գայթակղում է նրանով, որ հեշտ է իրագործելը. ընդամենը մեկ ակնթարթ, և անհետա՞թ թվացող տիեզերքը հսկա գնդի նման գրողի ծոցը կգնա, իսկ երկնաքերերի, զրահապատ մեքենաների և կալանավայրերի թվացյալ ամրությունը լոկ հերյուրանք կթվա, ոչ ավելին: Կյանքը նման է տևական մղձավանջի, որից միայն մահը կարող է ազատել կամ արթնացնել մարդուն. արթնացու՞մ, բայց ինչի՞ց: Դեպի բացարձակ և հավերժական «ոչինչը» նետվելու սարսափը մշտապես ստիպել է ինձ հետ կանգնել ինքնասպան լինելու մտադրությունից: Մարդը, այնուամենայնիվ, այնքան է կապված կյանքին, որ ի վերջո, նախընտրում է համակերպվել նրա անկատարելության և փորձությունների հետ. դա է պատճառը, որ նա համարձակություն չի ունենում կամովի վերջ դնելու կյանքի ընթացքին: Պարզվում է նաև, որ, հասնելով ծայրահեղ հուսահատության, ինչպես սովորաբար պատահում է ինքնասպանությունից առաջ, մենք հասնում ենք այն կետին, երբ արդեն սպա-

ռել ենք մարդկային չարիքի ամբողջ պաշարը, և հասկանալով, որ անհնար է հաղթել չարին, մենք հանկարծ հասկանում ենք, որ ցանկացած աննշան բան հսկայական չափեր է ձեռք բերում, դառնում որոշիչ, և մենք ականա կառչում ենք դրանից, ինչպես որ անհուսորեն կկառչեինք ցանկացած խոտից՝ անդունդը գլորվելուց փրկվելու համար» /Սաբատո, 2014: 133-134/:

Կաստելի համար Բուենոս Այրեսը սառը և անհետաքրքիր քաղաք է: Լիովին մեկուսացված հերոսը փակվում է ինքն իր համար ստեղծած անվստահության, մենության և կատաղության «թունելի» մեջ: Կաստելի ճակատագիրը ֆիզիկական և հոգևոր բացարձակ մենությունն է, «թունելի» վերջում Կաստելի համար հույս չկա, որովհետև Կաստելը՝ հոգով և մտքով բանտարկված այդ մարդը, քաղաքին նայում է բանտի ճաղերի արանքից. «Այնուամենայնիվ, ես սպանեցի քեզ, ե՛ս, ե՛ս, որ քեզ նայում էի ապակե պատի միջով, ես, որ ի զորու չեղա դիպչելու քո լուռ և անձկալի դեմքին, ես՝ կույր տխմարս, անսիրտ եսասերս» /Սաբատո, 2014: 95/:

Կաստելի հավատալիքները և մտածմունքները վեր հանելու համար Սաբատոն օգտագործում է մենախոսության ձևը: «Թունելը» ամփոփում է այն համոզմունքը, որ գիտությունն ու արտադրողական պրոգրեսը վնասում են անհատին: Կաստելը, ի տարբերություն շատ այլ հերոսների, չի կարողանում խուսափել խելագարությունից, սովորաբար շատ ստեղծագործությունների հերոսներ հաջողությունների են հասնում կամ կարողանում են փոխել իրենք իրենց, սակայն Կաստելն էլ ավելի է խորասուզվում տառապանքի, խելագարության, կատաղության և սեփական մենության մեջ: Խուսան Պաբլո Կաստելը կարիքն ունի մեկի, որի հետ կարող է հաղորդակցվել, կիսել իր գաղափարները ու զգացմունքները. «Ինձ կենդանացնում է մարդկային այն աղոտ միտքը, որ երբևէ ես կհանդիպեմ այն մեկին, որը կհասկանա ինձ, թեկուզ մեկին» /Սաբատո, 2014: 111/:

Թունելը հանդես է գալիս որպես ժամանակակից աշխարհի խորհրդանիշ: Առաջին հայացքից կարող է թվալ, թե վերնագիրը կանխորոշում է պատմություն ինչ-որ սովորական թունելի մասին, սակայն այդ թունելը ինչ-որ կառույց չէ, այլ զգացմունքների, բանտարկության, հուսահատության և խելագարության թունել: Ինչու՞ «Թունել», որովհետև Կաստելի կյանքը թունելի պես մռայլ է և անհույս, որովհետև ժամանակակից թունելները հենց այդպիսին են՝ ամայի, խոնավ, սառը, որովհետև թունելներում միայն միայնակ հոգիներն ու թափառականներն են ապրում. «Թվում էր, թե երկուսս էլ ապրել էինք մեր կյանքը զուգահեռ միջանցքներում կամ թունելներում, ինչպես երկու հարազատ հոգիներ, որոնք քայլում են իրար կողքով, որոնց համար ժամանակը նույն կերպ է հոսում, որպեսզի հետո հանդիպեն միջանցքների վերջում՝ միայն Մարիայի համար պատկերած նկարի առջև՝ որպես կանխագուշացում այն բանի, որ ես արդեն այստեղ եմ, որ միջանցքները վերջապես խաչվել են, և որ հանդիպման ժամը մոտեցել է: Հանդիպման ժամը եկել էր, բայց արդյոք

խաչվե՛լ էին միջանցքները՝ միացնելով մեր հոգիները. ինչպիսի՛ մոլորություն, ո՛չ, առաջվա պես միջանցքները շարունակում էին զուգահեռ գնալ, չնայած մեզ բաժանող պատը հիմա դարձել էր բյուրեղյա, և ես կարող էի տեսնել լուռ և անառիկ Մարիային: Անգամ այդ պատը միշտ նույնը չէր, ժամանակ առ ժամանակ այն սևանում էր, և այդ ժամանակ ես չգիտեի, թե ինչ էր կատարվում մյուս կողմում, Մարիան ինչ էր անում, ինչ տարօրինակ բաներ էին նրա հետ կատարվում: Ինձ նույնիսկ թվում էր, թե նրա դեմքը ծիծաղում էր, ծիծաղում էր հեզանքով, հնարավոր է, որ նա ուրիշի հետ էր ծիծաղում, իսկ միջանցքների հետ կապված պատմությունը լրկ իմ երևակայության արդյունքն էր, այնուամենայնիվ, գոյություն ուներ միայն մեկ թունել՝ մութ և միայնակ, այն, որ իմն էր, որն ինձ տարավ իմ մանկություն, պատանեկություն, ապրած կյանքս: Եվ ահա ապակե պատի լուսապայծառ առավոտներից մեկի ժամանակ երևաց այդ աղջիկը, ես՝ միամիտս, հավատում էի, թե նա ուրիշ, հարևան թունելից էր եկել, չնայած, իրականում, նա պատկանում էր այն մեծ աշխարհին, որը չունի սահմաններ, այն, որ անհասանելի է թունելի բնակիչների համար, հնարավոր է, որ նա հետաքրքրությունից դրդված էր մոտեցել նկարին, նա, որ դարձել էր իմ անբուժելի մենության վկան, իսկ միգուցե նրան հետաքրքրել էր դեպի իմ արվեստ տանող տարօրինակ լեզուն» /Սաբատո, 2014: 223/:

Վեպի պատմությունը տխուր է և հուսահատեցնող. դժվար է պատկերացնել երջանիկ և լուսավոր թունել: Վեպի վերջում Կաստելը կրկին հայտնվում է թունելում, որն այս անգամ վերածվում է բանտի, որտեղ միայն մեկ փոքրիկ պատուհան կա, այստեղ Կաստելը լիակատար մենության մեջ է, իսկական սև ու մռայլ թունել, որտեղից իրեն այլևս չկա ազատում, չկա փախուստ իր մյուս ես-ից: Այլևս ոչինչ չի կարող փրկել Կաստելին, վերջում նրան մնում է միայն իր անփոփոխ հավատն այն բանի հանդեպ, որ ամբողջական և բացարձակ հաղորդակցություն՝ որպես այդպիսին, հնարավոր չէ, և որ չկան միմյանց զուգահեռ անցնող թունելներ, այլ որ ամեն դեպքում գոյություն ուներ միայն մեկ՝ մութ և միայնակ թունել, որ իրենն էր, որտեղ անցել էր իր մանկությունը, երիտասարդությունը, իր ամբողջ կյանքը. «Մինչ ես թափառում էի միջանցքում, ներքևում նա ապրում էր սովորական կյանքով, այն առօրյայով, որով ապրում են ներքևում ապրող մարդիկ՝ տարօրինակ, անհեթեթ կյանքով՝ դրա պարերով, տոնակատարություններով, ուրախությամբ և անհոգությամբ... Եվ այդ ժամանակ ես զգում էի, որ մենությունը, որին ես դատապարտված էի, ավելի սարսափելի էր, քան ես մտածում էի» /Սաբատո, 2014: 224-225/:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Սարաոտ Է. Թունելը, թարգմ. Ռուզաննա Պետրոսյանի, Երևան, Անտարես, 2014:
2. Kovadloff S. Ernesto Sábato. Una Pasión Invicta. Buenos Aires: Para La Nación, 2001.
3. Sarmiento C. Simbología en las Novelas de Ernesto Sábato. Ensayo, 1997.

Р. ПЕТРОСЯН – Особенности романа Эрнесто Сабато «Туннель» в контексте латиноамериканского экзистенциализма. – В статье представлены основные особенности романа Эрнесто Сабато «Туннель» в рамках латиноамериканского экзистенциализма. Эрнесто Сабато – аргентинский писатель, художник и физик. Эрнесто Сабато выиграл один из самых престижных премий в испаноязычной литературе и стал очень влиятельным в литературном мире по всей Латинской Америке. Творчество Сабато включает три романа: «Туннель» (1948), «О героях и могилах» (1961) и «Аваддон-губитель» (1974). «Туннель» психологический роман о художнике Хуан Пабло и его одержимости с женщиной. Название рассказа относится к символу для эмоционального и физического изоляции Кастеля от общества, которое становится все более очевидным, когда Кастель продолжает говорить от своей тюремной камеры в ряд событий, которые позволили ему убить единственного человека, способного понять его.

Ключевые слова: экзистенциализм, испаноязычная литература, престижная премия, творчество, психологический роман, одержимость, *символизировать*, эмоциональная и физическая изоляция

R. PETROSYAN – The Features of Ernesto Sabato's Novel “The Tunnel” within the Context of Latin American Existentialism. – The paper presents the features of Ernesto Sabato’s novel “The Tunnel” within the framework of Latin American Existentialism. Ernesto Sabato is an Argentine writer, painter and physicist. Ernesto Sabato won some of the most prestigious prizes in Hispanic literature and became very influential in the literary world throughout Latin America. Sabato’s oeuvre includes three novels: “The Tunnel” (1948), “On Heroes and Tombs” (1961) and “Abaddón the Exterminator” (1974). The “Tunel” is a psychological novel about a painter, Juan Pablo Castel, and his obsession with a woman. The story’s title refers to the symbol for Castel’s emotional and physical isolation from society, which becomes increasingly apparent as Castel proceeds to tell from his jail cell the series of events that enabled him to murder the only person capable of understanding him.

Key words: existentialism, hispanic literature, prestigious prize, oeuvre, psychological novel, obsession, symbolize, emotional and physical isolation